

ΗΜΥ01Κ06
Επιστημονικός Προγραμματισμός με Python

Διάλεξη 01
Προβλήματα / Αλγόριθμοι / Γλώσσες Προγραμματισμού

Φθινόπωρο 2025

Προβλήματα και Αλγόριθμοι

Πρόβλημα

Μια κατάσταση η οποία είναι *μη αποδεκτή ως έχει*.

Απαιτεί λύση (ή απάντηση) η οποία δεν είναι *ούτε γνωστή ούτε προφανής*.

Λύση / Απάντηση του προβλήματος

Μια σειρά από *ενέργειες* ή *σκέψεις* που μετασχηματίζουν την αρχική κατάσταση σε μία νέα αποδεκτή κατάσταση

Προϋποθέσεις κατανόησης και επίλυσης

- σωστή διατύπωση από μέρους του δημιουργού του προβλήματος
- σωστή ερμηνεία από την πλευρά του λύτη

Κατηγορίες προβλημάτων

- **Επιλύσιμα**

Προβλήματα για τα οποία η *λύση* έχει *βρεθεί* και έχει *διατυπωθεί*

Η επίλυση δευτεροβάθμιας εξίσωσης ($ax^2+bx+c = 0$)

- **Μη επιλύσιμα**

Προβλήματα για τα οποία έχει αποδειχτεί, ότι *δεν επιδέχονται λύση*

Ο τετραγωνισμός του κύκλου με κανόνα και διαβήτη

Η εύρεση των λύσεων οποιασδήποτε ακέραιας πολυωνυμικής εξίσωσης (πχ $6x + 15y = 4$)

- **Ανοικτά**

Προβλήματα για τα οποία η λύση *τους δεν έχει ακόμα βρεθεί*,
ενώ ταυτόχρονα *δεν έχει αποδειχτεί, ότι δεν επιδέχονται λύση*

Το πρόβλημα της ενοποίησης των τεσσάρων πεδίων δυνάμεων

Η εικασία του Goldbach (κάθε άρτιος μπορεί να γραφτεί ως άθροισμα δύο πρώτων αριθμών)

Στάδια αντιμετώπισης ενός προβλήματος

Κατανόηση

Σωστή και πλήρης *αποσαφήνιση* των *δεδομένων* και των *ζητούμενων* του προβλήματος

Ανάλυση

Διάσπαση του αρχικού πρόβληματος σε άλλα επιμέρους *απλούστερα* προβλήματα

Επίλυση

Υλοποίηση της λύσης μέσω της *επίλυσης* των *επιμέρους προβλημάτων* και της *σύνθεσης* των αποτελεσμάτων τους

Υπολογιστικό Πρόβλημα

Οποιοδήποτε (επιλύσιμο) που πρόβλημα μπορεί να λυθεί
και με τη βοήθεια του Η/Υ

Παραδείγματα

- Η επίλυση της *δευτεροβάθμιας εξίσωσης* (τριώνυμο).
- Η *ταξινόμηση* ονομάτων/λέξεων σε *αλφαβητική σειρά*.
- Ο *γεωμετρικός μετασχηματισμός* μιας *εικόνας* (ανάκλαση /περιστροφή)
- Η εύρεση της *συντομότερης διαδρομής* που θα κάνει κάποιος για να επισκεφθεί *ένα πλήθος διαφορετικών πόλεων* και να επιστρέψει *πίσω απ' όπου ξεκίνησε* περνώντας *μόνο μία φορά* από κάθε πόλη^(*)
(πρόβλημα περιοδεύοντος πωλητή – travelling salesman problem)

^(*) με βάση έναν δεδομένο χάρτη των πόλεων και των δρόμων που τις συνδέουν

Διαδικασίες και Αλγόριθμοι

Διαδικασία

- Ενας *καθιερωμένος* ή *επίσημος* τρόπος για να επιτευχθεί ένα συγκεκριμένο αποτέλεσμα.
- Περιγράφεται ως ένα σύνολο *ενεργειών* οι οποίες πρέπει να εκτελεστούν με *συγκεκριμένη σειρά* ή *τρόπο* για την επίτευξη του αποτελέσματος.
- Οι ενέργειες αυτές ονομάζονται *βήματα* της διαδικασίας.

Παραδείγματα διαδικασιών στην καθημερινότητά μας

Συνταγές μαγειρικής, οδηγίες χρήσης, βήματα χορού....

Διαδικασίες και Αλγόριθμοι

Αλγόριθμος

- Μια διαδικασία με **συγκεκριμένες ιδιότητες** (*) που την κάνουν να ξεχωρίζει με ειδικό τρόπο.
- Η ονομασία προέρχεται από το όνομα του μαθηματικού, αστρονόμου και γεωγράφου **Mohammad Ibn Musa al'Khowârizmî** που έζησε στην Περσία τον 9^ο αιώνα μ.χ. και θεωρείται ως ο πατέρας της σύγχρονης **άλγεβρας**.
- Η λέξη «al'Khowârizmî» σημαίνει «από το Khowarazm», που είναι η σημερινή πόλη **Khiva** του Ουζμπεκιστάν

(*) Θα τις δούμε στη συνέχεια

Βασικές Ιδιότητες ενός Αλγόριθμου

Finiteness Χρήση πεπερασμένων πόρων

- Οι ανάγκες ενός αλγορίθμου σε *χώρο* και *χρόνο* πρέπει να είναι πεπερασμένες

Ένας αλγόριθμος πρέπει να υλοποιείται μέσα σε *πεπερασμένο χώρο* και να τερματίζει μετά από *πεπερασμένο αριθμό βημάτων*.

- Υπολογιστικές διαδικασίες που *στερούνται* αυτή την ιδιότητα – *ενώ έχουν όλες τις υπόλοιπες*- ονομάζονται **Υπολογιστικές Μέθοδοι** (*computational methods*)

Βασικές Ιδιότητες ενός Αλγόριθμου

Definiteness Σαφήνεια / Καθοριστικότητα

- Τα βήματα ενός αλγόριθμου πρέπει να είναι σαφώς καθορισμένα και λεπτομερή.

Κάθε βήμα του αλγόριθμου πρέπει να περιγράφεται με τέτοιο τρόπο ώστε αφ' ενός να είναι **πλήρως κατανοητός ο τρόπος εκτέλεσής του** και αφ' εταίρου να **μην αποδέχεται διαφορετικές ερμηνείες** από διαφορετικούς ανθρώπους

Έτσι πχ όταν σε κάποια σημεία μιας συνταγής μαγειρικής διαβάζουμε φράσεις όπως **“...λίγο αλάτι...”** ή **“...όσο αλεύρι χρειαστεί...”** η διαδικασία αυτή **δεν είναι σαφής**, επομένως **δεν είναι αλγόριθμος**.

Βασικές Ιδιότητες ενός Αλγόριθμου

Effectiveness Εφικτότητα / Αποτελεσματικότητα

- Όλα τα βήματα ενός αλγορίθμου πρέπει να μπορούν να αναπαραχθούν με *ακρίβεια* και σε *πεπερασμένο χρονικό διάστημα* και εν τέλει να παράγουν το επιθυμητό αποτέλεσμα
- Κάθε βήμα πρέπει να είναι *επαρκώς βασικό* ώστε να μπορεί να αναπαραχθεί (με ακρίβεια και σε πεπερασμένο χρόνο) από κάποιον πχ που χρησιμοποιεί μόνο *μολύβι και χαρτί*

Βασικές Ιδιότητες ενός Αλγόριθμου

Input / Output Είσοδος / Έξοδος

Ένας αλγόριθμος τροφοδοτείται πάντα με *δεδομένα* και παράγει πάντα *αποτελέσματα*

Τα δεδομένα μπορεί είτε να *προϋπάρχουν ενσωματωμένα* στον ίδιο τον αλγόριθμο, είτε να *εισάγονται δυναμικά* κατά την εκτέλεσή του.

Τα αποτελέσματα είναι οι ποσότητες που *προκύπτουν* από τα *δεδομένα εισόδου* μετά από *επεξεργασία*.

Ο αλγόριθμος για να φτιάξεις ένα φλυτζάνι ζεστό τσάι

1. Βάλε **1 φακελάκι τσάι** σε ένα φλιτζάνι
2. Γέμισε το βραστήρα με **300 ml νερό**
3. Βράσε το νερό στο βραστήρα
4. Ρίξε το νερό από το βραστήρα στο φλιτζάνι
5. Πρόσθεσε **25 ml γάλα** στο φλιτζάνι
6. Πρόσθεσε **2 κουταλάκια ζάχαρη** στο φλιτζάνι
7. Ανακάτεψε το φλυτζάνι και περίμενε **3 λεπτά**
8. Το τσάι είναι έτοιμο να το πιείς

- Παρόλο που τα βήματα πρέπει να ακολουθηθούν με *συγκεκριμένη σειρά*, κάποια βήματα μπορούν να *αλλάξουν σειρά χωρίς πρόβλημα* (πχ τα βήματα 5 και 6 μπορούν να αναστραφούν)
- Αν *αφαιρέσουμε* κάποια βήματα τότε ο αλγόριθμός μας *πιθανόν να εξακολουθήσει να δουλεύει* αλλά να παράγει *αποτελέσματα διαφορετικά από τα αναμενόμενα* (πχ αν παραλείψουμε το βήμα 3 θα έχουμε φτιάξει κρύο – και όχι ζεστό τσάι)

Παραδείγματα

Είναι αλγόριθμος (ναι ή όχι;)

- Οι 10 εντολές (*δεν είναι αλγόριθμος - δεν είναι καν διαδικασία - τι είναι;*)
- Μια συνταγή μαγειρικής (*εξαρτάται - από τι;*)
- Οι οδηγίες για την ύφανση ενός χαλιού με σχέδια
- Οι οδηγίες συναρμολόγησης ενός επίπλου
- Ο πολλαπλασιασμός δύο δεκαδικών αριθμών
- Η ταξινόμηση μιας λίστας αριθμών κατ' αύξουσα ή φθίνουσα τάξη (*εξαρτάται - από τι;*)
- Η εύρεση όλων των όρων μιας γεωμετρικής προόδου
- Ο υπολογισμός του πρώτου ενός δισεκατομμυρίου ψηφίων του αριθμού π (3.14159...)

Μελέτη Αλγορίθμων

Αποτελεί βασικό μέρος της επιστήμης των υπολογιστών

Δοθέντος ενός προβλήματος

- Υπάρχει αλγόριθμος για την επίλυσή του;
- Αν κάποιος προτείνει έναν αλγόριθμο για την επίλυση
 - Είμαστε βέβαιοι ότι ο αλγόριθμος λειτουργεί για *όλα τα πιθανά δεδομένα*;
 - *Πόσο διαρκεί* ο αλγόριθμος για να τρέξει; Πόση *μνήμη* χρειάζεται;
 - Είναι αυτός ο αλγόριθμος *ο καλύτερος δυνατός*; Μπορεί το πρόβλημα να επιλυθεί *πιο γρήγορα*;

Αλγόριθμοι + Δομές Δεδομένων = Προγράμματα

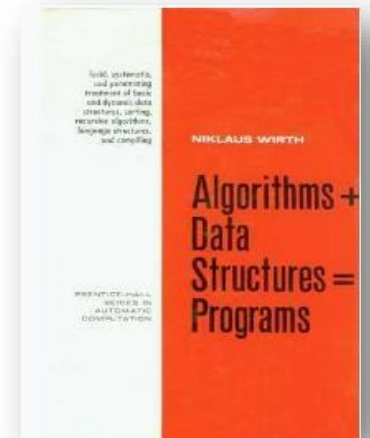
Algorithms + Data Structures = Programs

Niklaus Wirth

Πατέρας της πρώτης δομημένης
γλώσσας προγραμματισμού **Pascal**

Οι *αλγόριθμοι*
συνυφασμένοι με τις απαραίτητες *δομές*
σε μία *αδιάσπαστη ενότητα*
αποτελούν τη βάση κάθε προγράμματος

Εκδ. 1976

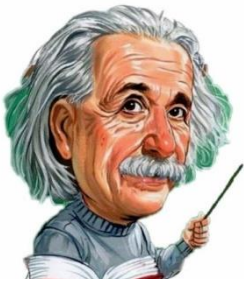
Τα σημαντικότερα βήματα στην διαδικασία του προγραμματισμού

- Διατύπωση του Προβλήματος
 - Γενική περιγραφή της λύσης
 - Επιλογή του κατάλληλου αλγορίθμου
 - Γράψιμο του κώδικα
 - Διόρθωση συντακτικών λαθών (debugging)
 - Έλεγχος ορθότητας
 - Τεκμηρίωση
 - Συντήρηση / Αναβάθμιση
- Περισσότερο απαραίτητα σε μεγάλα εμπορικά ή/και επιστημονικά προγράμματα (συστήματα)

Διατύπωση του Προβλήματος

Το πρώτο πράγμα που πρέπει να γίνει είναι να ορίσουμε **σωστά** και **με σαφήνεια** το πρόβλημα που θέλουμε να λύσουμε.

Παρόλο που κάτι τέτοιο φαίνεται αρκετά **προφανές** για **απλά** και **μικρά προβλήματα**, το βήμα αυτό είναι **απαραίτητο** όταν έχουμε να κάνουμε με **μεγαλύτερα** και **πιο σύνθετα προβλήματα**

"Αν είχα στη διάθεσή μου μια ώρα για να σώσω τον πλανήτη, θα αφιέρωνα τα 59 λεπτά για να ορίσω το πρόβλημα και ένα λεπτό για να το λύσω"

Ένα καλά διατυπωμένο πρόβλημα συχνά **περιέχει την ίδια τη λύση μέσα του**, και αυτή η λύση είναι συνήθως αρκετά **προφανής** και **απλή**.

Γενική περιγραφή της λύσης

- Απαραίτητη επειδή ως γνωστόν ο υπολογιστής **δεν παίρνει καμία πρωτοβουλία από μόνος του** και επομένως περιμένει από εμάς να του παρέχουμε **τις ακριβείς οδηγίες** για τη λύση του συγκεκριμένου προβλήματος
- Γίνεται σε **φυσική γλώσσα**
- Χρησιμοποιείται **ιδιαίτερα αυστηρή διατύπωση** ώστε να εξασφαλίζεται η **μέγιστη δυνατή σαφήνεια**
- Τυχόν **εναλλακτικές μέθοδοι επίλυσης**, διατυπώνονται η καθεμιά τους **ξεχωριστά**

Επιλογή του κατάλληλου αλγορίθμου (1/2)

(και διατύπωσή του με κατάλληλο τρόπο)

- Διαφορετικές διατυπώσεις της λύσης → διαφορετικοί αλγόριθμοι
- Επιλογή **κατάλληλου** ≠ επιλογή **βέλτιστου** (εν γένει)
- Εξαρτάται από την **προσδοκώμενη χρήση** και τους **διαθέσιμους πόρους**

Παράδειγμα: Επιλογή καταλληλότερου αλγόριθμου ταξινόμησης

Κριτήρια	Καταλληλότερος Αλγόριθμος Ταξινόμησης
Μόνο λίγα στοιχεία	Insertion Sort
Συνήθως τα περισσότερα στοιχεία είναι ήδη ταξινομημένα	Insertion Sort
Ανησυχία για τα χειρότερο σενάριο	Heap Sort
Ενδιαφέρον για ένα καλό μέσο αποτέλεσμα	Quicksort
Επιθυμία για όσο το δυνατόν μικρότερο κώδικα	Insertion Sort

Επιλογή του κατάλληλου αλγορίθμου (2/2)

Εναλλακτικές μορφές διατύπωσης αλγορίθμων

Φυσική γλώσσα

Ο αλγόριθμος εκφράζεται σε **απλή καθομιλούμενη γλώσσα**, στην οποία οι προτάσεις έχουν χωριστεί σε **παραγράφους-βήματα** και έχουν αριθμηθεί.

Ψευδοκώδικας

Ο αλγόριθμος εκφράζεται σε μια **υποθετική γλώσσα** με στοιχεία από κάποιες γλώσσες προγραμματισμού, **παραλείποντας λεπτομέρειες** που δεν είναι ουσιαστικές για την ανθρώπινη κατανόηση του αλγορίθμου.

Τύπος

Ο αλγόριθμος εκφράζεται με τη βοήθεια ενός (ή συνδυασμού περισσότερων) **μαθηματικών τύπων**.

Διαγράμματα ροής

Ο αλγόριθμος εκφράζεται **γραφικά** με μια σειρά σχημάτων που συνδέονται μεταξύ τους με συγκεκριμένο τρόπο. Τα **διαφορετικά περιγράμματα** των σχημάτων υποδηλώνουν **διαφορετικά είδη εντολών / πράξεων**, ενώ ο **τρόπος διασύνδεσης** υποδηλώνει την **σειρά εκτέλεσης** των συγκεκριμένων εντολών / πράξεων.

Γράψιμο του κώδικα

Από το βήμα αυτό και μετά, η χρήση του Η/Υ καθίσταται απαραίτητη

Εξαρτάται κυρίως από παράγοντες όπως

- το *είδος* του προβλήματος (μαθηματικό, λογικό, επεξεργ. πληροφορίας)
- τις *διαθέσιμες γλώσσες* προγραμματισμού
- τους *διαθέσιμους πόρους* του Η/Υ στον οποίο πρόκειται να εκτελεστεί (μνήμη, ταχύτητα κλπ.)
- την *εμπειρία* του προγραμματιστή

Διόρθωση συντακτικών λαθών (Debugging)

Συντακτικά Λάθη:

- Προκύπτουν κατά *διατύπωση* ενός προγράμματος σε μια *γλώσσα προγραμματισμού* υψηλού επιπέδου
- Αιτία τους η εγγενής *αδυναμία των ανθρώπων* να προσαρμοστούν στους *πολύ αυστηρούς συντακτικούς κανόνες* μιας *γλώσσας προγραμματισμού* υψηλού επιπέδου
- *Εντοπίζονται αυτόματα* από το πρόγραμμα μεταγλωττισμού (compiler) και *επισημαίνονται* στον προγραμματιστή
- Ένα πρόγραμμα *δεν μετατρέπεται σε εκτελέσιμο κώδικα* αν δεν έχουν *διορθωθεί* προηγουμένως *όλα τα συντακτικά του λάθη* (*)

(*) σε ειδικές περιπτώσεις, ένα πρόγραμμα με συντακτικά λάθη μπορεί να ξεκινήσει να εκτελείται μέχρι να "χτυπήσει" στο πρώτο συντακτικό λάθος που θα συναντήσει (βλ. interpreter παρακάτω)

Έλεγχος ορθότητας

Το πρόγραμμα ελέγχεται για την *ορθότητα της λειτουργίας του* δίνοντάς του να τρέξει προβλήματα με *αποτελέσματα* που είναι *από πριν γνωστά*

Με τον τρόπο αυτό εντοπίζονται και διορθώνονται **λογικά λάθη** που πιθανόν να υπάρχουν στο πρόγραμμα και πιθανόν να οφείλονται:

- είτε σε *εγγενή σφάλματα του ίδιου του αλγορίθμου* (*garbage-in / garbage-out*)
- είτε σε λάθη που προέκυψαν κατά την *διατύπωση* του αλγορίθμου ή/και την *υλοποίησή* του σε πρόγραμμα
- Ο *εντοπισμός* και η διόρθωση των λογικών λαθών είναι μια *επίπονη διαδικασία* (ιδιαίτερα στα μεγαλύτερα / πιο σύνθετα προγράμματα)
- Θεωρητικά δεν μπορεί *ποτέ* να δοθεί *εγγύηση* για την *απόλυτη ορθότητα* ενός προγράμματος

Τεκμηρίωση

- Τεκμηρίωση των **λειτουργικών δυνατοτήτων** του προγράμματος
 - Εγχειρίδια λειτουργίας του συστήματος (manuals) σε **διάφορα επίπεδα**
 - **Τελικού** χρήστη (end user)
 - Χρήστη **αυξημένων προνομίων** (super user)
 - **Διαχειριστή** (administrator)
 - ...
 - Υποσύστημα παροχής **άμεσης βοήθειας** (online help)
 - Υποσύστημα παροχής **στοχευμένης βοήθειας** (context sensitive help)
- Τεκμηρίωση του **πηγαίου κώδικα** του προγράμματος
 - Λειτουργική περιγραφή των **επί μέρους τμημάτων** του προγράμματος (υπορουτίνες, συναρτήσεις, βιβλιοθήκες κλπ) τόσο με **σχόλια** πάνω στον ίδιο τον κώδικα όσο και με **ειδικά εγχειρίδια** (manuals)

Συντήρηση / Αναβάθμιση

Λάθη / αβλεψίες που εντοπίζονται κατά την χρήση ενός προγράμματος καθώς και *βελτιώσεις / νέες δυνατότητες* που επιλέγεται να υλοποιηθούν οδηγούν σε συχνές *αναβαθμίσεις* του από νεότερες εκδόσεις

- Ο αριθμός έκδοσης ενός προγράμματος συνήθως διαιρείται σε *σύνολα αριθμών*, χωρισμένα με δεκαδικά σημεία.

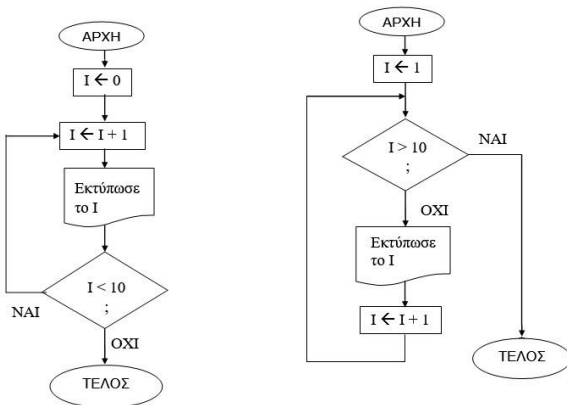
π.χ. **Chrome.3.9.2.45**

- Μεταβολή του *πρώτου* (αριστερού) αριθμού υποδεικνύει συνήθως μια *σημαντική αλλαγή* του προγράμματος (μεταξύ άλλων και την αναβάθμιση της διεπαφής)
- Μεταβολή του *τελευταίου* αριθμού υποδεικνύει συνήθως μια *μικρή αλλαγή* που παραμένει απαρατήρητη σε κανονικές συνθήκες λειτουργίας του προγράμματος
- Οι μεταβολές των άλλων *ενδιάμεσων* αριθμών αντιπροσωπεύουν συνήθως διάφορες *αλλαγές ενδιαμέσης σημασίας*

Διαγράμματα Ροής

Αποτελούνται από μια σειρά **σημμάτων** που **συνδέονται** μεταξύ τους με συγκεκριμένο τρόπο.

- Τα *διαφορετικά περιγράμματα* των σημμάτων υποδηλώνουν *διαφορετικά είδη εντολών / πράξεων*
- ο *τρόπος διασύνδεσης* υποδηλώνει την *σειρά εκτέλεσης* των συγκεκριμένων εντολών / πράξεων.

Ένα διάγραμμα ροής μας δίνει μια **συνολική εποπτεία** του αλγορίθμου γιατί και δεν θα πρέπει να είναι αρκετά περίπλοκο ή μεγάλο σε έκταση

Γενικά δεν θα πρέπει να εκτείνεται σε περισσότερες από μια σελίδες, έτσι ώστε να μη χάνεται η συνολική εποπτεία.

Διαγράμματα Ροής

Βασικά Σχήματα (1/2)

Αρχή / Τέλος αλγορίθμου: Το σχήμα αυτό περιέχει είτε την λέξη ΑΡΧΗ είτε την λέξη ΤΕΛΟΣ και χρησιμοποιείται για να σηματοδοτήσει αντίστοιχα τα σημεία έναρξης και λήξης του διαγράμματος ροής

Απλές πράξεις: Μέσα στο παραλληλόγραμμο αυτό αναγράφονται μια ή περισσότερες απλές πράξεις που εκτελούνται διαδοχικά

Προκαθορισμένη διαδικασία: Μέσα στο παραλληλόγραμμο αυτό αναγράφεται το όνομα μιας διαδικασίας (συνήθως αρκετά σύνθετης) η οποία περιγράφεται αναλυτικά με δικό της ξεχωριστό διάγραμμα ροής

Έλεγχος / Απόφαση: Μέσα στον ρόμβο αναγράφεται μια συνθήκη (π.χ. $A > B$) η οποία μπορεί να πληρείται ή όχι ανάλογα με τις τιμές των δεδομένων. Η πορεία που θα ακολουθηθεί αποφασίζεται ανάλογα με την έκβαση του ελέγχου.

Διαγράμματα Ροής

Βασικά Σχήματα (2/2)

Είσοδος (ανάγνωση) δεδομένων: Το σχήμα αυτό χρησιμοποιείται για να περιγράψει την είσοδο δεδομένων στον αλγόριθμο από μια εξωτερική πηγή δεδομένων του ηλεκτρονικού υπολογιστή όπως το πληκτρολόγιο

Έξοδος (εμφάνιση) αποτελεσμάτων: Το σχήμα αυτό χρησιμοποιείται για να περιγράψει την έξοδο αποτελεσμάτων από τον αλγόριθμο σε μια συσκευή εξόδου του ηλεκτρονικού υπολογιστή όπως η οθόνη ή ο εκτυπωτής

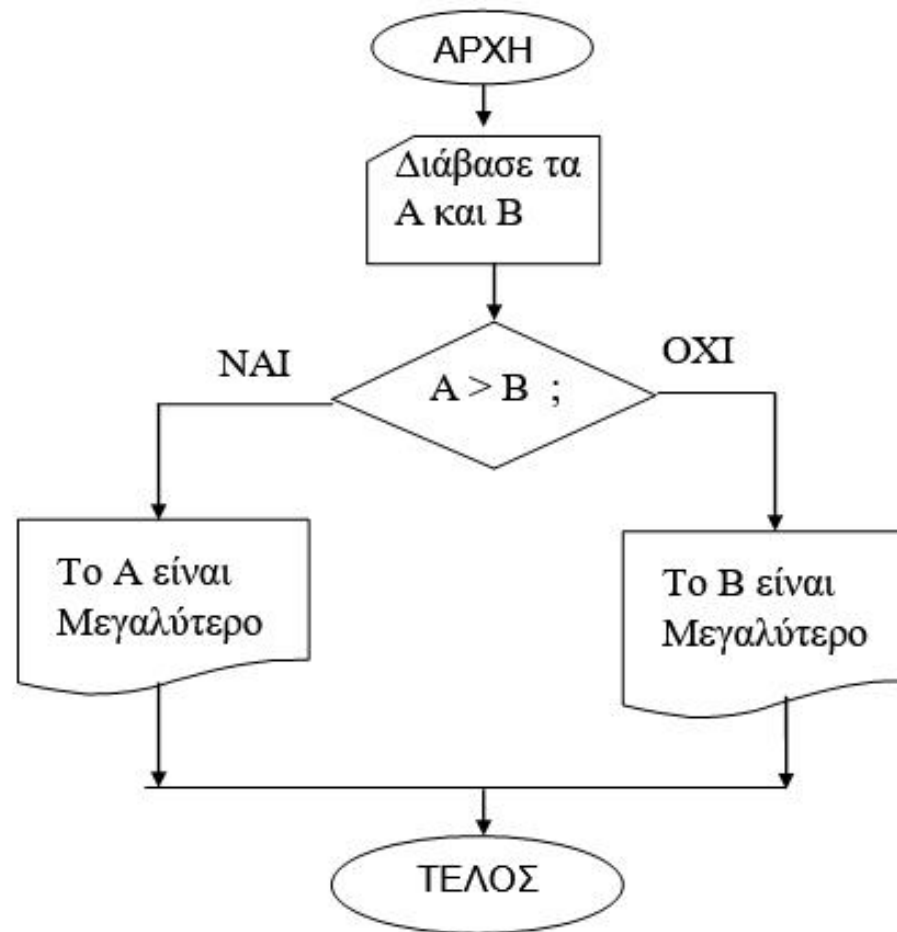
Επικοινωνία με αρχείο: Το σχήμα αυτό χρησιμοποιείται για να περιγράψει την ανάγνωση ή την γραφή δεδομένων από/προς ένα αρχείο.

Σύνδεση με άλλο σημείο του διαγράμματος (στην ίδια ή σε άλλη σελίδα)

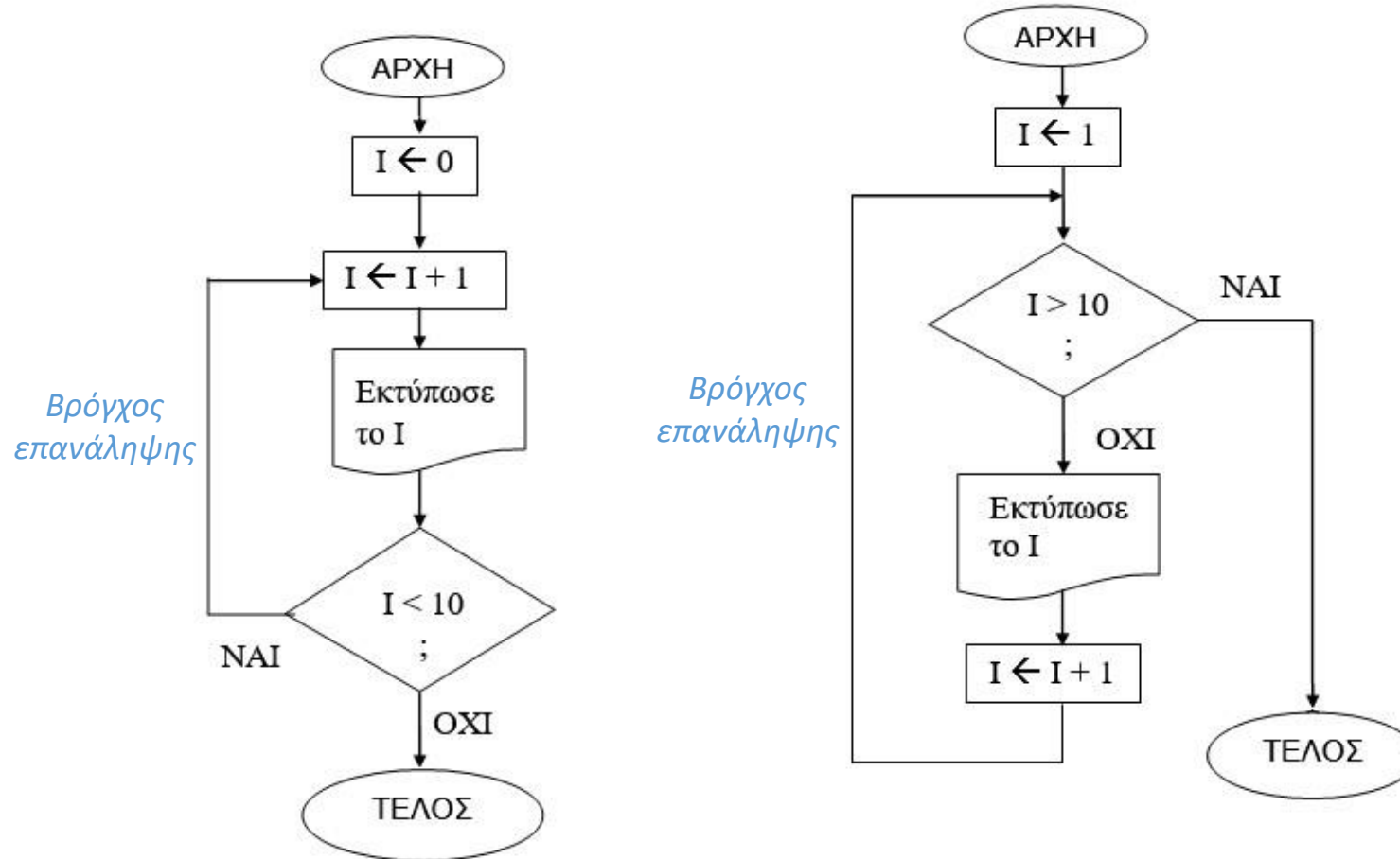
Διαγράμματα Ροής - Παραδείγματα

Παράδειγμα 1: Εύρεση του μεγαλύτερου από δυο αριθμούς

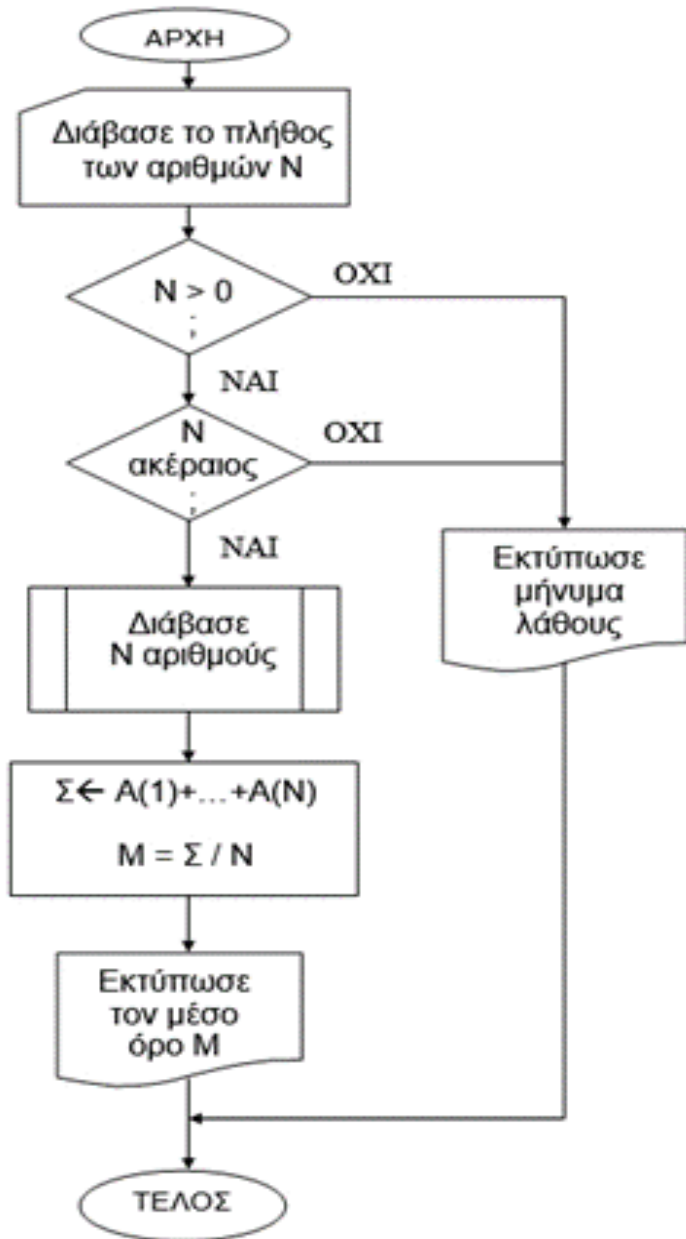
Διαγράμματα Ροής - Παραδείγματα

Παράδειγμα 2: Εκτύπωση των αριθμών από το 1 ως το 10. (Δυο διαφορετικές εκδοχές)

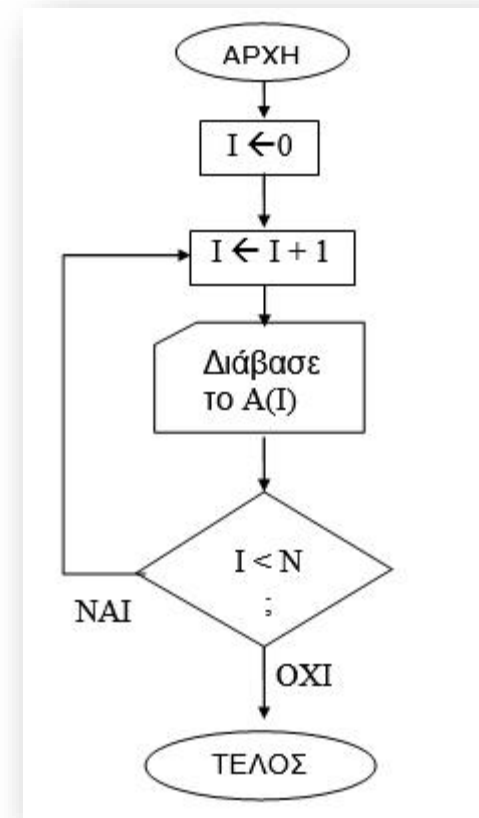

Διαγράμματα Ροής - Παραδείγματα

Παράδειγμα 3: Υπολογισμός του μέσου όρου **γνωστού** πλήθους αριθμών.

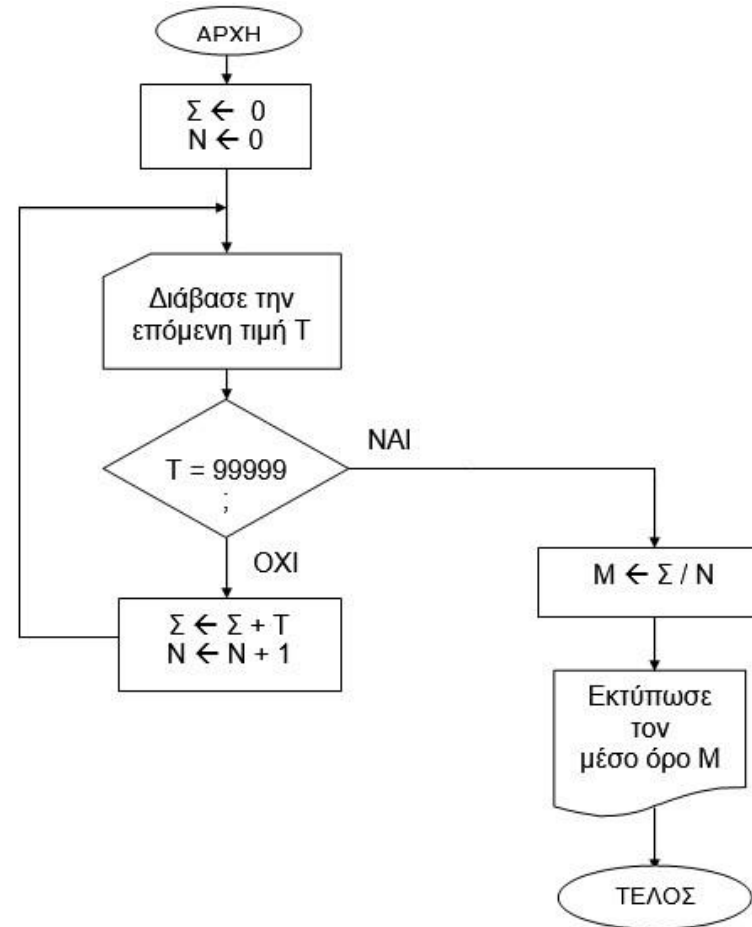

Προκαθορισμένη διαδικασία
"Διάβασε N αριθμούς"

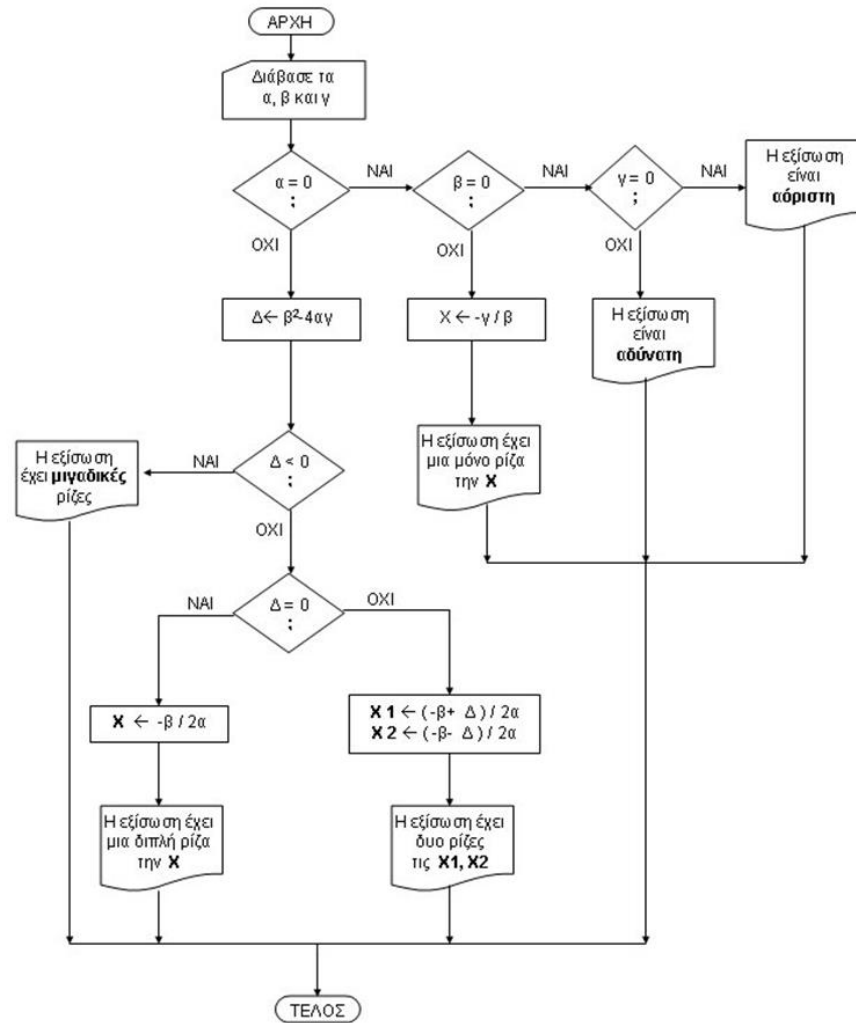
Διαγράμματα Ροής - Παραδείγματα

Παράδειγμα 4: Υπολογισμός του μέσου όρου *άγνωστου* πλήθους αριθμών

Διαγράμματα Ροής - Παραδείγματα

Παράδειγμα 5: Επίλυση της τριωνυμικής εξίσωσης $ax^2+bx+\gamma=0$

Ανάπτυξη Προγράμματος

Γλώσσα Μηχανής

- Κάθε τύπος Κεντρικής Μονάδας Επεξεργασίας έχει το δικό της *ρεπερτόριο εντολών* (instruction set) τις οποίες αναγνωρίζει και εκτελεί.
- Οι εντολές διατυπώνονται σε *δυναδική* (πχ 00101011) ή *δεκαεξαδική* μορφή (πχ F7)
- Το *σύνολο των εντολών* αυτών μαζί με τους *πολύ αυστηρούς κανόνες σύνταξης* τους αποτελούν την λεγόμενη *γλώσσα μηχανής* (machine language) του συγκεκριμένου ηλεκτρονικού υπολογιστή.

Δυναδική μορφή διατύπωσης

```
10001001 11011001
10111000 00000001 00000000
10000011 11111001 00000000
01110100 00000101
11110111 11100001
01001001
11101011 11110110
```

Δεκαεξαδική μορφή διατύπωσης

```
89 D9
B8 01 00
83 F9 00
74 05
F7 E1
49
EB F6
```

Ανάπτυξη Προγράμματος

Γλώσσα Assembly

Αποτελεί το επόμενο βήμα εξέλιξης μετά την γλώσσα μηχανής

- *Μνημονικό* σύστημα για την φιλικότερη αναπαράσταση προγραμμάτων σε γλώσσα μηχανής
- Εγγενής εξάρτηση από την αρχιτεκτονική της εκάστοτε ΚΜΕ
 - *Ακριβής αντιστοιχία* μεταξύ των *εντολών της μηχανής* και των *εντολών assembly*
 - Ο προγραμματιστής πρέπει να *σκέφτεται* σε *γλώσσα μηχανής*
- Χρήση *μνημονικών ονομάτων* για την αναπαράσταση όλων των *εντολών μηχανής* και όλων των *καταχωρητών*
- Χρήση *περιγραφικών ονομάτων* για τις *θέσεις μνήμης* που χρησιμοποιούνται από το πρόγραμμα
 - Επιλέγονται από τον προγραμματιστή (*ονόματα μεταβλητών*)
- Η *μετάφραση σε γλώσσα μηχανής* γίνεται από ένα *πρόγραμμα* που ονομάζεται **assembler**

Παράδειγμα προγράμματος σε γλώσσα assembly

Πρόγραμμα που αθροίζει δυο μεταβλητές και καταχωρεί το αποτέλεσμα σε μια τρίτη

Γλώσσα μηχανής	Γλώσσα assembly	Ερμηνεία
89 05 D9	LD R5, Price	Φόρτωσε στον καταχωρητή R5 το περιεχόμενο της θέσης μνήμης Price
B8 06 C3	LD R6, Tax	Φόρτωσε στον καταχωρητή R6 το περιεχόμενο της θέσης μνήμης Tax
83 00 05 06	ADD R0, R5, R6	Πρόσθεσε τα περιεχόμενα των R5 και R6 και βάλε το άθροισμα στον R0
74 00 7F	ST R0, TotalCost	Αποθήκευσε το περιεχόμενο του καταχωρητή R0 στη θέση μνήμης TotalCost
49	HLT	Σταμάτα την εκτέλεση του προγράμματος

Ο ίδιος κώδικας σε μια γλώσσα προγραμματισμού υψηλού επιπέδου θα διατυπωνόταν ως μια και μόνο εντολή:

$$\text{TotalCost} = \text{Price} + \text{Tax}$$

Ρεπερτόριο εντολών του επεξεργαστή 8086

OPCODE	DESCRIPTION				
AAA	ASCII adjust addition				
AAD	ASCII adjust division				
AAM	ASCII adjust multiply				
AAS	ASCII adjust subtraction				
ADC	dt,sc Add with carry				
ADD	dt,sc Add				
AND	dt,sc Logical AND				
CALL	proc Call a procedure				
CBW	Convert byte to word				
CLC	Clear carry flag				
CDL	Clear direction flag				
CLI	Clear interrupt flag				
CMC	Complement carry flag				
CMP	dt,sc Compare				
CMPS	[dt,sc] Compare string				
CMPSB	" " bytes				
CMPSW	" " words				
CWD	Convert word to double word				
DAA	Decimal adjust addition				
DAS	Decimal adjust subtraction				
DEC	dt Decrement				
DIV	sc Unsigned divide				
ESC	code,sc Escape				
HLT	Halt				
IDIV	sc Integer divide				
IMUL	sc Integer multiply				
IN	ac,port Input from port				
INC	dt Increment				
INT	type Interrupt				
INTO	Interrupt if overflow				
IRET	Return from interrupt				
JA	label Jump if above				
JAE	label Jump if above or equal				
JB	label Jump if below				
JBE	label Jump if below or equal				
JC	label Jump if carry				
JCXZ	label Jump if CX is zero				
JE	label Jump if equal				
JG	label Jump if greater				
JGE	label Jump if greater or equal				
JL	label Jump if less				
JLE	label Jump if less or equal				
JMP	label Jump				
JNA	label Jump if not above				
JNAE	label Jump if not above or equal				
JNB	label Jump if not below				
JNBE	label Jump if below or equal				
JNC	label Jump if no carry				
JNE	label Jump if not equal				
JNG	label Jump if not greater				
JNGE	label Jump if not greater or equal				
JNL	label Jump if not less				
JNLE	label Jump if not less or equal				
JNZ	label Jump if not zero				
JNO	label Jump if not overflow				
JNP	label Jump if not parity				
JNS	label Jump if not sign				
JO	label Jump if overflow				
JPO	label Jump if parity odd				
JP	label Jump if parity				
JPE	label Jump if parity even				
JS	label Jump if sign				
JZ	label Jump if zero				
LAHF	Load AH from flags				
LDS	dt,sc Load pointer using DS				
LEA	dt,sc Load effective address				
LES	dt,sc Load pointer using ES				
LOCK	Lock bus				
LODS	[sc] Load string				
LODSB	" " bytes				
LODSW	" " words				
LOOP	label Loop				
LOOPE	label Loop if equal				
LOOPZ	label Loop if zero				
LOOPNE	label Loop if not equal				
LOOPNZ	label Loop if not zero				
MOV	dt,sc Move				
MOVB	[dt,sc] Move string				
MOVSB	" " bytes				
MOVSW	" " words				
MUL	sc Unsigned multiply				
NEG	dt Negate				
NOP	No operation				
NOT	dt Logical NOT				
OR	dt,sc Logical OR				
OUT	port,ac output to port				
POP	dt Pop word off stack				
POPF	Pop flags off stack				
PUSH	sc Push word onto stack				
PUSHF	Push flags onto stack				
RCL	dt,cnt Rotate left through carry				
RCR	dt,cnt Rotate right through carry				
REP	Repeat string operation				
REPE	Repeat while equal				
REPZ	Repeat while zero				
REPNE	Repeat while not equal				
REPNZ	Repeat while not zero				
RET	[pop] Return from procedure				
ROL	dt,cnt Rotate left				
ROR	dt,cnt Rotate right				
SAHF	Store AH into flags				
SAL	dt,cnt Shift arithmetic left				
SHL	dt,cnt Shift logical left				
SAR	dt,cnt Shift arithmetic right				
SBB	dt,sc Subtract with borrow				
SCAS	[dt] Scan string				
SCASB	" " byte				
SCASW	" " word				
SHR	dt,cnt Shift logical right				
STC	Set carry flag				
STD	Set direction flag				
STI	Set interrupt flag				
STOS	[dt] Store string				
STOSB	" " byte				
STOSW	" " word				
SUB	dt,sc Subtraction				
TEST	dt,sc Test (logical AND)				
WAIT	Wait for 8087				
XCHG	dt,sc Exchange				
XLAT	table Translate				
XLATB	" " "				
XOR	dt,sc Logical exclusive OR				

Notes:

dt - destination
sc - source
label - may be near or far address
label - near address

Τμήμα πραγματικού κώδικα σε γλώσσα assembly

Διευθύνσεις
μνήμης

```
08048918    pushl    %ebp
08048919    movl    %esp,%ebp
0804891b    subl    $0x4,%esp
0804891e    movl    $0x0,0xffffffff(%ebp)
08048925    cmpl    $0x63,0xffffffff(%ebp)
08048929    jle     08048930
0804892b    jmp     08048948
0804892d    nop
0804892e    nop
0804892f    nop
08048930    movl    0xffffffff(%ebp),%eax
08048933    pushl    %eax
08048934    pushl    $0x8049418
08048939    call    080487c0 <printf>
0804893e    addl    $0x8,%esp
08048941    incl    0xffffffff(%ebp)
08048944    jmp     08048925
08048946    nop
08048947    nop
08048948    xorl    %eax,%eax
0804894a    jmp     0804894c
0804894c    leave
0804894d    ret
```

Κώδικας
assembly

Γλώσσες προγραμματισμού υψηλού επιπέδου

- *Τεχνητές* γλώσσες που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τον έλεγχο μιας μηχανής, συνήθως ενός υπολογιστή
- Χρησιμοποιούνται για να διευκολύνουν την οργάνωση και διαχείριση πληροφοριών αλλά και την *ακριβή διατύπωση αλγορίθμων*
- Ακολουθούν τις *βασικές έννοιες και αρχές της γλωσσολογίας* και προσεγγίζουν πολύ περισσότερο τον ανθρώπινο τρόπο σκέψης και διατύπωσης
- Χαρακτηρίζονται από ένα σύνολο *συντακτικών* και *εννοιολογικών* κανόνων, που ορίζουν αντίστοιχα τη *δομή* και το *νόημα* των *προτάσεων* της γλώσσας

Γλώσσες προγραμματισμού υψηλού επιπέδου

Μια γλώσσα προγραμματισμού υψηλού επιπέδου προσδιορίζεται από 4 στοιχεία:

Αλφάβητο - Λεξιλόγιο - Συντακτικό - Σημασιολογία

Αλφάβητο. Το σύνολο των *αποδεκτών συμβόλων* - δηλαδή εκείνων που *αναγνωρίζει* και *κατανοεί* η συγκεκριμένη γλώσσα.

A...Z a...z + - * / = < > ! @ # \$ % ^ & ?

Λεξιλόγιο Το σύνολο των *αποδεκτών συνδυασμών των συμβόλων* της γλώσσας δηλαδή των *λέξεων* που αναγνωρίζει και κατανοεί η συγκεκριμένη γλώσσα.

Οι περισσότερες από αυτές τις λέξεις είναι συνήθως Αγγλικά ρήματα στην προστακτική τους (εντολές της γλώσσας).

read, print, if, else, for, pause...

Γλώσσες προγραμματισμού υψηλού επιπέδου

Συντακτικό (syntax) Το σύνολο των *κανόνων* που διέπουν την *σύνταξη* κειμένων (προγραμμάτων) στην συγκεκριμένη γλώσσα (συντακτικοί κανόνες).

Αφορούν την ορθή σύνταξη των φράσεων και την φυσική διάταξη των συμβόλων της γλώσσας.

var <όνομα μεταβλητής> **as** <τύπος δεδομένων> ;

if <συνθήκη> **then** <έκφραση 1> **else** <έκφραση 2>

Σημασιολογία (semantics) Προσδιορίζει την *έννοια των εκφράσεων* δηλαδή το *τι ακριβώς σημαίνει η κάθε έκφραση* όταν το πρόγραμμα εκτελεστεί σε κάποιον υπολογιστή.

Η έκφραση **var Test as integer** ; σημαίνει ότι κατά την εκτέλεση του προγράμματος θα πρέπει να διατεθεί ένα τμήμα της κεντρικής μνήμης του υπολογιστή για την αποθήκευση μιας ακέραιας μεταβλητής που θα ονομάζεται *Test*.

Υπολογισμός του N! σε διάφορες γλώσσες προγραμματισμού (1/2)

FORTRAN

C Υπολογισμός του N! σε FORTRAN
C

```
FUNCTION IFACTORIAL(N)
  INTEGER N
  INTEGER IFACTORIAL
  INTEGER IRESULT, I

  IRESULT = 1
  DO I = 1, N
    IRESULT = IRESULT * I
  END DO
  IFACTORIAL = IRESULT

  END
```

C / C++

/* Υπολογισμός του N! σε C*/

```
Int factorial (int n)
{
    int result;
    int count;

    count = n;
    result = 1;
    while (count > 0) {
        result = result *
        count;
        count = count -
        1;
    }
    return (result);
}
```

Pascal

(* Υπολογισμός του N! σε Pascal*)

```
function factorial(N : Integer) :
Integer;

var
    Count, Result : Integer;

begin
    Count := N;
    Result := 1;
    While Count > 0 Do
    begin
        Result := Result * Count;
        Count := Count - 1
    end;
    Factorial := Result
end (* Factorial *);
```

Υπολογισμός του N! σε διάφορες γλώσσες προγραμματισμού (2/2)

Prolog

```
% Υπολογισμός του N! σε Prolog
factorial(0, 1).
factorial(N, N_Factorial) :-
    N > 0,
    M is N - 1,
    factorial(M,
M_Factorial),
    N_Factorial is
M_Factorial * N.
```

Java

```
// Υπολογισμός του N! σε Java
public int factorial (int N) {
    int result;
    int counter;

    counter= N;
    result= 1;
    while (counter> 0) {
        result= result*
                counter;
        counter= counter- 1;
    }
    return (result);
}
```

Python

```
# Υπολογισμός του N! σε Python
def factorial(n):
    res=1
    for i in range(2,n+1):
        res=res*i
    return res
```

Δείτε τον κώδικα για την συνάρτηση N παραγοντικό σε περισσότερες από 260 διαφορετικές γλώσσες προγραμματισμού στο <https://www.rosettacode.org/wiki/Factorial>

Υπολογισμός του N! σε Assembly

```

FACTO    CSECT
         USING FACTO,R13
SAVEAREA B    STM-SAVEAREA(R15)
         DC    17F'0'
         DC    CL8'FACTO'
STM      STM   R14,R12,12(R13)
         ST    R13,4(R15)
         ST    R15,8(R13)
         LR    R13,R15      base register and savearea pointer
         ZAP   N,=P'1'      n=1
LOOPN    CP    N,NN        if n>nn
         BH    ENDLOOPN    then goto endloop
         LA    R1,PARMLIST
         L     R15,=A(FACT)
         BALR  R14,R15     call fact(n)
         ZAP   F,0(L'R,R1) f=fact(n)
DUMP     EQU   *
         MVC   S,MASK
         ED    S,N
         MVC   WTOBUF+5(2),S+30
         MVC   S,MASK
         ED    S,F
         MVC   WTOBUF+9(32),S
         WTO   MF=(E,WTOMSG)
         AP    N,=P'1'     n=n+1
         B     LOOPN
ENDLOOPN EQU   *
RETURN   EQU   *
         L     R13,4(0,R13)
         LM    R14,R12,12(R13)
         XR    R15,R15
         BR    R14
    
```

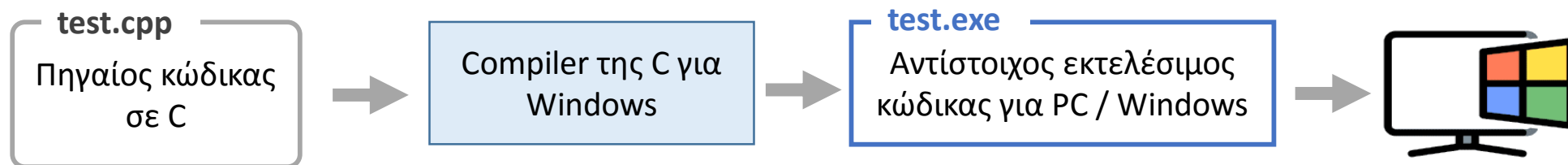
```

FACT     EQU   *          function FACT(1)
         L     R2,0(R1)
         L     R3,12(R2)
         ZAP   L,0(L'N,R2) l=n
         ZAP   R,=P'1'    r=1
         ZAP   I,=P'2'    i=2
LOOP     CP    I,L        if i>l
         BH    ENDLOOP    then goto endloop
         MP    R,I        r=r*i
         AP    I,=P'1'    i=i+1
         B     LOOP
ENDLOOP  EQU   *
         LA    R1,R      return r
         BR    R14      end function FACT
         DS    0D
NN       DC    PL16'29'
N        DS    PL16
F        DS    PL16
C        DS    CL16
II       DS    PL16
PARMLIST DC    A(N)
S        DS    CL33
MASK     DC    X'40',29X'20',X'212060' CL33
WTOMSG   DS    0F
         DC    H'80',XL2'0000'
WTOBUF   DC    CL80'FACT(...)=..... '
L        DS    PL16
R        DS    PL16
I        DS    PL16
         LTORG
         YREGS
         END   FACTO
    
```

Η έννοια του Compiler (Μεταγλωττιστή)

Compiler **συγκεκριμένης** γλώσσας προγραμματισμού για **συγκεκριμένο** τύπο Η/Υ
Ειδικό πρόγραμμα που μεταγλωττίζει / μετατρέπει

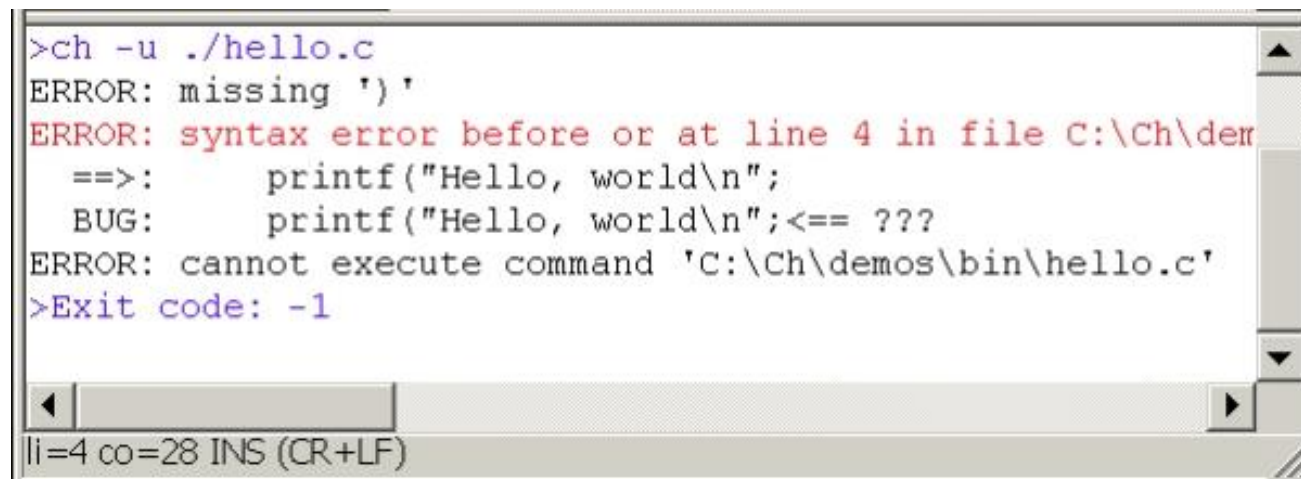
- **προγράμματα (κείμενα)** διατυπωμένα στην παραπάνω γλώσσα προγραμματισμού
πηγαίος κώδικας – source code
- σε αντίστοιχο **δυαδικό κώδικα** της γλώσσας μηχανής αυτού του Η/Υ
εκτελέσιμος κώδικας – machine code

Compiler και συντακτικά λάθη

Πριν τη μεταγλώττιση ενός προγράμματος ο *compiler* ελέγχει αν η διατύπωση του προγράμματος είναι *συντακτικά σωστή* (εντοπίζει τα συντακτικά λάθη).

- **Αν δεν υπάρχουν συντακτικά λάθη**
ο compiler προχωρά στην δημιουργία του δυαδικού κώδικα.
- **Αν υπάρχουν συντακτικά λάθη**
μας επιστρέφει μια λίστα με τα λάθη που πρέπει να διορθώσουμε.

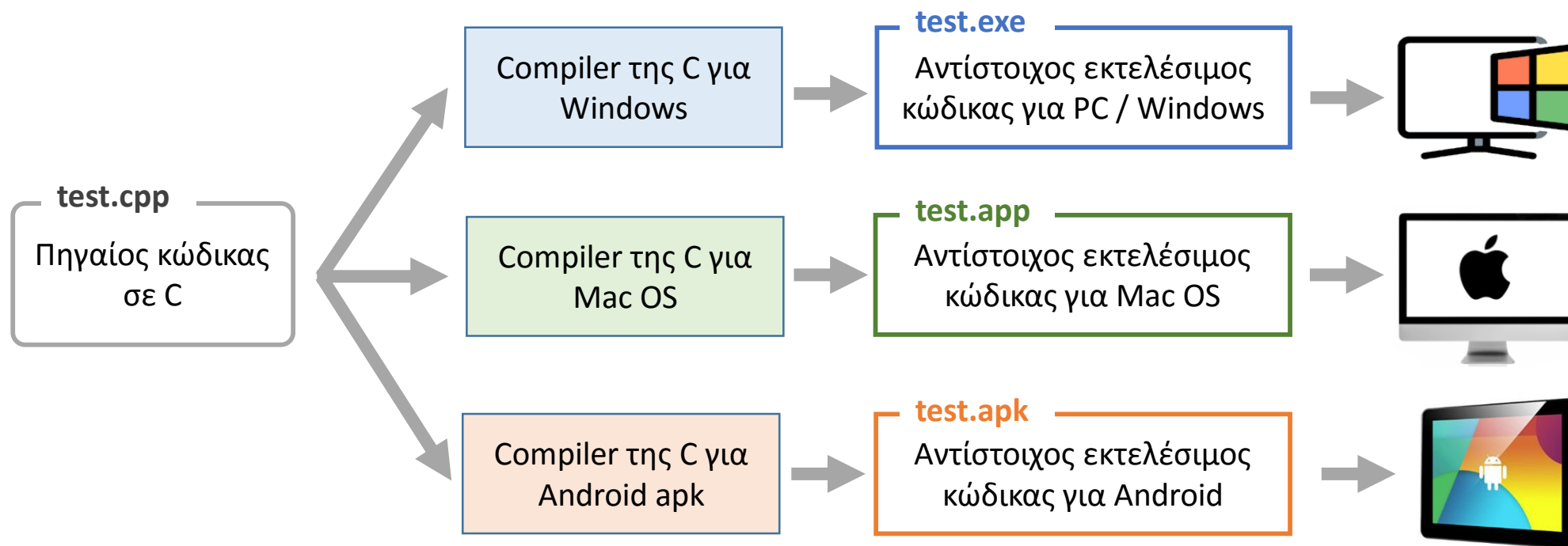


```
>ch -u ./hello.c
ERROR: missing ')'
ERROR: syntax error before or at line 4 in file C:\Ch\dem
==>:    printf("Hello, world\n");
BUG:    printf("Hello, world\n";<== ???
ERROR: cannot execute command 'C:\Ch\demos\bin\hello.c'
>Exit code: -1
```

li=4 co=28 INS (CR+LF)

Διαφορετικοί compilers για την ίδια γλώσσα προγραμματισμού

Από τον *ίδιο*^(*) πηγαίο κώδικα μπορούμε να δημιουργήσουμε *διαφορετικά εκτελέσιμα προγράμματα* για διαφορετικούς τύπους ηλεκτρονικών υπολογιστών

^(*) ανάλογα με τον τύπο του υπολογιστή ενδέχεται να υπάρχουν μικροδιαφορές στον πηγαίο κώδικα

Η έννοια του Interpreter (Διερμηνέα)

Interpreter **συγκεκριμένης** γλώσσας προγραμματισμού για **συγκεκριμένο** τύπο Η/Υ

- Ειδικό πρόγραμμα που μεταγλωττίζει / μετατρέπει **μία-μία** τις εντολές μιας γλώσσας προγραμματισμού υψηλού επιπέδου σε γλώσσα μηχανής **και στη συνέχεια τις εκτελεί**. *Αν ο interpreter συναντήσει μια εντολή που δεν είναι συντακτικά σωστή, τότε η εκτέλεση του προγράμματος διακόπτεται*
- Τόσο ο compiler όσο και ο interpreter κάνουν βασικά την **ίδια δουλειά**, δηλαδή τη μετατροπή της γλώσσας προγραμματισμού υψηλού επιπέδου σε γλώσσα μηχανής
- Ωστόσο, ένας **compiler** μετατρέπει **συνολικά** τον κώδικα σε γλώσσα μηχανής (δημιουργία αρχείου `.exe`, `.app` ή `.apk` ανάλογα με το είδος του υπολογιστή) **πριν** από την εκτέλεσή του, ενώ ένας **interpreter** μετατρέπει **μία-μία** τις εντολές σε γλώσσα μηχανής και στη συνέχεια τις εκτελεί

Διαφορές ανάμεσα σε compiler και interpreter

Compiler (Μεταγλωττιστής)

Σαρώνει όλο το πρόγραμμα και μεταφράζει το σύνολο του σε κώδικα μηχανής

Χρειάζεται μεγαλύτερο χρόνο για την ανάλυση του πηγαίου κώδικα, αλλά ο συνολικός χρόνος εκτέλεσης είναι συγκριτικά ταχύτερος

Δημιουργείται ενδιάμεσος κώδικας (object code) επομένως απαιτεί περισσότερη μνήμη

Δημιουργεί συνολική λίστα σφαλμάτων μόνο μετά τη σάρωση ολόκληρου του προγράμματος (δυσκολότερο debugging)

Γλώσσες προγραμματισμού όπως οι C, C++, FORTRAN, PASCAL χρησιμοποιούν μεταγλωττιστές

Interpreter (Διερμηνέας)

Μεταφράζει μία-μία τις εντολές ενός προγράμματος

Χρειάζεται μικρότερος χρόνος για την ανάλυση του πηγαίου κώδικα, αλλά ο συνολικός χρόνος εκτέλεσης είναι πιο αργός.

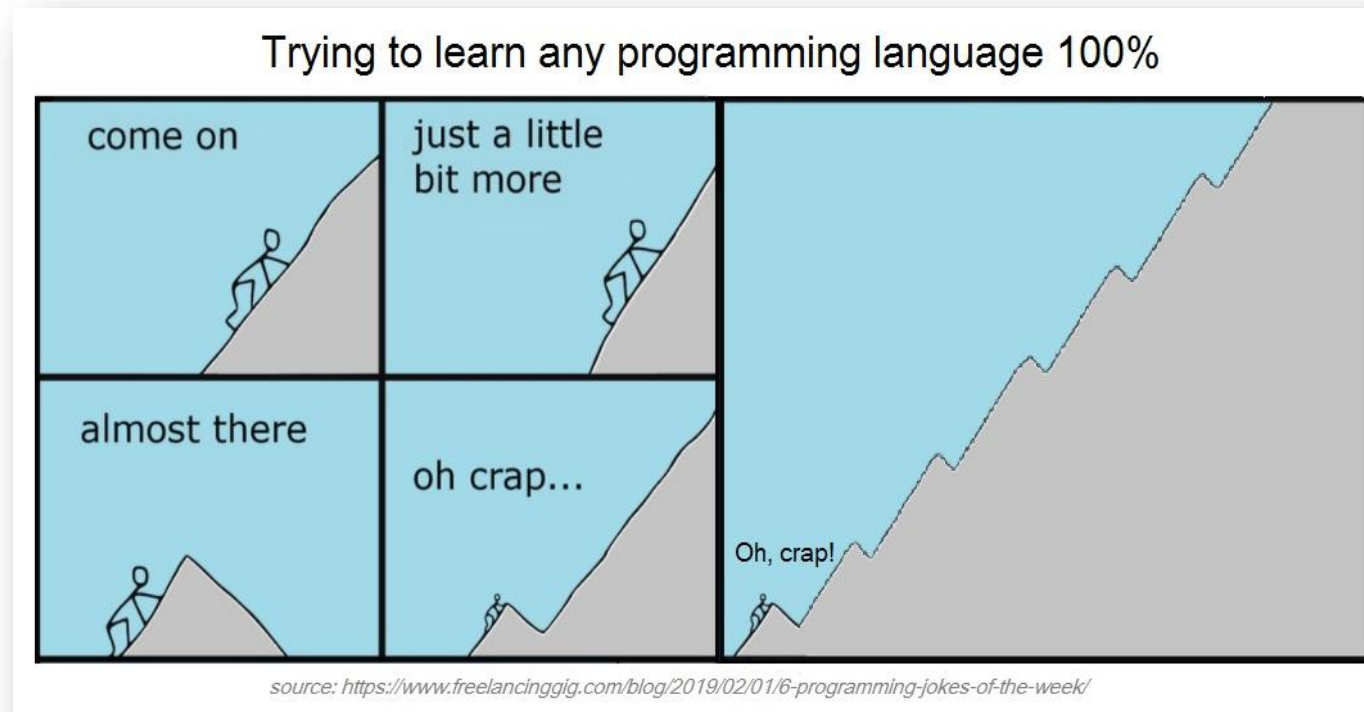
Δεν δημιουργείται ενδιάμεσος κώδικας (object code), επομένως είναι αποτελεσματικός στη μνήμη

Συνεχίζει τη μετάφραση και εκτέλεση του προγράμματος μέχρι να εντοπίσει το πρώτο σφάλμα, οπότε σταματά. (ευκολότερο debugging)

Γλώσσες προγραμματισμού όπως η Python και η Ruby χρησιμοποιούν διερμηνείς

Τέλος Διάλεξης

Ερωτήσεις;

Τμήματα αυτής της διάλεξης περιέχουν πληροφορίες από πηγές που είναι ελεύθερες στο διαδίκτυο όπως η Βικιπαίδεια και ανοιχτές σημειώσεις παρεμφερών διαλέξεων.